

בס"ד. ש"פ יתרו, י"ח שבט, ה'תשכ"ד

(הנחה בלתי מוגה)

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמרי¹, ומדייק בזה רבינו הזקן², דלכאורה מלת לאמר אין לה הבנה, ואינה כמו כל לאמר שבמקרא שפי' לאמר לזולתו, משא"כ בעשה"ד אי אפשר לפרש כך, שהרי כל ישראל שמעו, ופנים³ בפנים דיבר הוי' את⁴ אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה כו'. ומבאר⁵, שפי' לאמר הוא לאמר ולדבר את כל דברי התורה מה שכבר נאמר למשה בסיני, היינו, שעסק התורה של כל אחד מישראל הוא דבר הוי' ממש שנאמר למשה מסיני, דכשם שמשה קיבל תורה מסיני⁶ באופן ששכינה מדברת מתוך גרונו של משה⁷, כן הוא גם בהלימוד דכל אחד מישראל, דנוסף לכך שכל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו⁸, הנה עוד זאת, שגם הדיבור שלו אינו אלא כמ"ש⁹ תען לשוני אמרתך, שהתורה היא אמרתך, אלא שלשוני תען כעונה אחר האומר מה שהוא אומר.

אך צריך להבין, מהו החילוק בין תורה למצוות, שלימוד התורה יכול להיות בכל זמן גם במדריגה נעלית ביותר כמו ששכינה מדברת מתוך גרונו, משא"כ קיום המצוות, הנה רק בזמן שביהמ"ק הי' קיים היו כל המצוות במילואם, אבל אחר חורבן ביהמ"ק נתבטלו רוב המצוות, כמו מצוות התלויות בארץ ומצוות הקרבנות כולם, דלא כבלימוד התורה שגם בזמן הזה לומדים (לא רק סדר נזיקין, אלא) גם סדר קדשים וטהרות כו'. וביותר יפלא, שהרי כל ענין לימוד התורה הוא באופן שגדול תלמוד שמביא לידי מעשה¹⁰, ואעפ"כ, הלימוד הוא גם בענינים אלו שאי אפשר לקיימם בזמן הזה. ועוד זאת, שגם בנוגע להמצוות שנשארו לפליטה (שיכולים לקיימם בזמן הזה), הנה יש כו"כ מאחינו בני, כולל גם

-
(1) פרשתנו כ, א.	(7) ראה זח"ג רלב, א (ברע"מ). ז, א. רסה,
(2) תוי"א פרשתנו סז, ב. לקו"ת שה"ש מ,	סע"א. שמור"ר פ"ג, טו. ויק"ר פ"ב, ג. מכילתא יתרו יח, יט. לקו"ש חכ"ח ע' 11. וש"נ.
ב.	
(3) ואתחנן ה, ד.	(8) ראה תדא"ר פי"ח. יל"ש איכה רמו תתרלד.
(4) נצבים כט, יד.	(9) תהלים קיט, קעב.
(5) תוי"א שם. וראה גם שם סח, ג.	(10) קידושין מ, ב.
(6) אבות רפ"א.	

מהמובחרים שבישראל, הנתונים בצרה ובשבי¹¹, שיש להם מניעות ועיכובים העלמות והסתרים מצד הכופרים בנותן התורה ומצוה המצוות, שאינם מניחים אותם לקיים המצוות, ועד שע"פ תורה נמצאים הם במעמד ומצב דאונס רחמנא פטרי¹², ואעפ"כ ה"ה מוסרים נפשם על קיום המצוות. וביותר יפלא, שהרי איתא בגמרא¹³ אלמלי נגדוה לחנני מישאל ועזרי' כו' (שלא הי' אפשר להם לעמוד בנסיון), ושם מדובר אודות גדולי עולם, ובנוגע לג' העבירות שבהם ישנו החיוב דיהרג ואל יעבור¹⁴, ואילו כאן, הנה למרות שכבר במשך כו"כ שנים מונעים מהם לקיים המצוות, מ"מ, עמדו בנסיון, וממשיכים גם עתה לעמוד בנסיון, לקיים המצוות מתוך מס"נ כו'.

ב) **ויובן** בהקדם המבואר במאמר אדמו"ר האמצעי¹⁵ בקשר עם הגזירה שלקחו אנשי חיל מישאל ודחקום ואנסום לעבור על רצונו ית', ותוכן המאמר בקיצור הוא, דהנה כתיב¹⁶ כי רוצה הוי' בעמו, וכתיב¹⁷ רוצה הוי' את יראיו, שהו"ע רצון ה', שעיקרו הוא הרצון בתומ"צ, שרצון זה הוא למעלה מטעם ודעת. ובהקדים, דהנה ידוע שיש ב' מיני רצון, רצון שלמעלה מטו"ד ורצון שלמטה מטו"ד. רצון שלמטה מטו"ד הוא כמו באדם שרוצה לאהוב איזה דבר, מאחר שמבין בשכלו שאותו הדבר הוא טוב וראוי לאהוב אותו, או להיפך, שכאשר מבין בשכלו שיכול לבוא מדבר זה לידי קלקול, וראוי להתרחק ממנו ולשנוא אותו, אזי נעשה הרצון לשנוא הדבר, כי כל הרצון הוא ע"פ טו"ד. ורצון שלמעלה מטו"ד היינו שרצונו לעשות, לאהוב או לשנוא איזה דבר הוא ללא טעם (ואדרבה, מצד הטו"ד הי' צ"ל להיפך כו'), בדרך עקשות. אך ענין העקשות שייך רק באדם למטה, משא"כ למעלה לא שייך ענין של עקשות ח"ו, אלא למעלה הרי זה באופן שהטעם לרצונו ית' הוא טעם כמו ש שאינו נתפס בשכל הנבראים, ובאופן כזה הוא כללות רצון העליון בתומ"צ. ואף שבמצוות גופא יש חילוק בין חוקים למשפטים, שחוקים

קונטרסים ע' רסג ואילך (וראה מקורות והערות — שם ע' ערה ואילך). — בכותרת המאמר: "בשבעה שנים קודם הייתי על קבר אבי אדמו"ר נ"ע, וראיתי קטרוג גדול על בחורי (שונאי) ישראל .. ועל זה נתייסדה התורה הזאת".

16 תהלים קמט, ד.

17 שם קמז, יא.

11 כ"ק אדמו"ר שליט"א בכה כמ"פ במשך אמירת המאמר כשדיבר בענין זה (המו"צ).

12 ב"ק כח, סע"ב.

13 כתובות לג, ב.

14 יומא פב, א. סנהדרין עד, א. רמב"ם

הלי' יסוה"ת פ"ה ה"ב.

15 נדפס לאח"ז במאמרי אדמו"ר האמצעי

הם המצוות שהם גזירת המלך בלא טעם, וכמו פרה אדומה ושעטנו, וכמארז"ל¹⁸ שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, משא"כ משפטים הם מצוות שיש טעם ומשפט לעשות כן, וכמו מצות סוכה, כמ"ש¹⁹ בסוכות תשבו גו' למען ידעו דורותיכם גו', וכן גיד הנשה, כמ"ש²⁰ על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, וכיו"ב, הנה טעמים אלו אינם אלא כדי להשיב לשטן ואוה"ע, אבל הטעם האמיתי למה הי' הרצון במצוה זו (ועאכו"כ בנוגע לפרטי המצוות²¹) הוא טעם כמוס שאינו נתפס בשכל הנבראים. וכמבואר גם באגה"ק²² שטעמי מצוות לא נתגלו והם למעלה מהשכל וההבנה, וגם באיזהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה, אין זה הטעם המובן לנו לבדו תכלית הטעם וגבולו, אלא בתוכו מלוכש פנימיות ותעלומות חכמה שלמעלה מהשכל וההבנה. ובאופן כזה מקיימים ישראל את המצוות, היינו, שיודעים שיש בהם טעם כמוס שלמעלה מהבנתם והשגתם, וכמשל חכם גדול מאד שאומר דברים עמוקים ביותר, ואיש הדיוט שאינו בערכו כלל שומע וחוזר את האותיות, אבל אינו מבין כלל את השכל העמוק שבהם, אלא שמאמין שיש בהם שכל עמוק כיון שנאמרו ע"י חכם גדול כו'.

ג) אך צריך להבין, דמאחר שהמצוות הם רצונו ית', למה נתבטלו ריבוי מצוות לאחריו חורבן ביהמ"ק, עד שלא נשאר אלא פ"ז מצוות²³ מרמ"ח מצוות עשה (ורק שס"ה מצוות לא תעשה נשאר בשלימותם). ואף שמפני חטאינו גלינו מארצנו כו'²⁴, הרי תמוה ביותר שבגלל שעברו על רצונו ית' ולא קיימו מצוותיו, יהי' העונש על זה שיחסרו ויבטלו כו"כ מצוות, דלכאורה הי' ראוי יותר להענישם בענינים אחרים, בגופם ובממונם כו', בכדי שיחזרו בתשובה ויקיימו את המצוות, וישארו כל המצוות בשלימות.

ד) אך הענין הוא, דהנה כללות הרצון בענין המצוות הוא מפני שרצונו ית' להטיב לישראל עי"ז שיקיימו רצונו בתומ"צ, וכמשל אדם שאוהב את חברו, ולכן רצונו להטיב לו כו'. וכשם שבמשל, הנה כאשר חבירו עושה היפך רצונו, אזי מסתלקת האהבה והרצון להטיב לו, כן הוא גם

(23) ראה גם לקו"ת שלח מג, ד. המשך

וככה תרל"ז פרק ג"ן (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תקט ואילך).

(24) תפלת מוסף דיו"ט.

(18) פרש"י ר"פ חוקת.

(19) אמור כג, מב"מג.

(20) וישלח לב, לג.

(21) ראה מורה נבוכים ח"ג פכ"ו.

(22) סי"ט (קכה, א).

למעלה, שכאשר בני עברו על רצונו ית', אזי נסתלק מהם רצונו ית' כו'. ועפ"ז מובן, שמה שנתבטלו מצוות לאחר חורבן ביהמ"ק, אין זה בדרך עונש, אלא כתוצאה מסילוק הרצון כו' [וזהו התוכן הפנימי באזהרות ותוכחות הנביאים לבני על העדר קיום התומ"צ, לא רק מפני שע"ז יחסר להם בהשפעות גשמיות כו', אלא מפני שע"ז יסתלק מהם הרצון ח"ו]. אלא שאעפ"כ לא נסתלק הרצון לגמרי, ולכן נשאר פ"ז מצוות, ועל ידם נעשה קיום העולם, כמ"ש²⁵ אם לא בריתי גו'.

אמנם כל זה בנוגע למצוות עשה, אבל מצוות לא תעשה נשארן בשלימות, ואינם יכולים להתבטל לעולם, כל זמן שיש מצוות עשה, אפילו מקצתם. ויובן ע"פ משל מרופא שמוזהר את החולה שלא יאכל דברים מסויימים שמזיקים לבריאותו, ונותן לו סממני הרפואה לחזק את גופו, הנה בנוגע לסממני הרפואה יש חילוקים מן הקצה אל הקצה לפי ערך מעמדו ומצבו של החולה, שלפי זה נותנים לו סממני הרפואה, אם מעט או הרבה כו'. אבל בנוגע לאזהרות, הרי מבלי הבט על החילוקים אם ניתנו לו ריבוי סממני רפואה או מעט, צריך להזהר בכל האזהרות שצוה הרופא, כי, גם אם יעבור על דבר א', שוב לא יועילו לו סממני הרפואה. ומזה מובן גם החילוק בין מצוות עשה למצוות לא תעשה, דהנה, מצוות עשה ענינם הוא המשכת אוא"ס (בדוגמת סממני רפואה שממשיכים חיות לחזק את הגוף), ובענין זה יש חילוקי מדריגות בין זמן הבית לזמן הגלות לפי ערך מעמדם ומצבם של ישראל, עד כמה יכולים הם לפעול המשכת האוא"ס כו'. אבל מצוות לא תעשה, כיון שענינם הוא רק שלא יהי' דבר המונע ויהי' כלי ראוי להמשכה כו' (בדוגמת אזהרת הרופא מדברים המזיקים לבריאות), הרי בענין זה אין חילוק במעמדם ומצבם של ישראל, והיינו, שגם בזמן הגלות והחורבן שיש ביכלתם לקיים רק מקצת מצוות, צריכים הם להזהר בכל שס"ה מצוות לא תעשה (ואדרבה, כבמשל החולה, שככל שיגדל החולי, יש צורך בזהירות גדולה יותר), כי אם יעברו ח"ו אפילו על אחת מהנה, לא יועילו המצוות עשה (סממני הרפואה) עד שיעשו תשובה כו'.

ד) והנה גם לאחר חורבן שנשאר לפליטה פ"ז מצוות עשה בלבד, מוסיפה מדת הדין לקטרג ולומר שגם מצוות אלו מקיימים בני רק באופן דמצות אנשים מלומדה²⁶, וחסר אצלם הענין דדחילו

(26) ישע"י כט, יג.

(25) ירמ"י לג, כה.

ורחימו שהם הגדפין שעל ידם פרחא לעילא²⁷, ולכן טוענת מדת הדין שיסלק הקב"ה רצונו ית' ח"ו אפילו מפ"ז המצוות שנשארו. וכדי לבטל קטרוג זה, נותן הקב"ה בלב מלכי אוה"ע לגזור גזירה על כמה מישראל [אשר גם אם הם מועטים, הרי זה כמ"ש²⁸ ונפל ממנו רב, שכל מה שיפול מהם, ואפילו הוא יחידי, חשוב לפני רב²⁹] שיהיו במעמד ומצב שלא יוכלו לקיים מצוות, שאז ה"ה מצטער וצועק אל ה' למה היתה כזאת מלפניו שלא יוכל לקיים מצוות, באמרו אללי לוי³⁰, אללי אלי למה עזבתני³¹, וכיון שמצטער וצועק על העדר האפשרות לקיים המצוות, הרי זה מורה ומגלה את הרצון והתענוג שלו בקיום המצוות, והיינו, שאין זה בדרך מצות אנשים מלומדה, אלא זהו ענין שנוגע בפנימיות נפשו כו', שלכן מצטער על העדר קיומם (כידוע³² שהצער הוא לפי ערך התענוג, היינו, שככל שמתענג על הדבר אזי יגדל יותר הצער על העדרו), וכאשר תהי' לו אח"כ אפשרות לקיים איזה מצוה, אזי יקיים אותה מתוך התלהבות גדולה ותענוג גדול, בגלל שעד עתה הי' במעמד ומצב דארץ צי' ועייף גו'³³. וענין זה מסלק את הקטרוג הנ"ל על פ"ז המצוות שנשארו, ויתירה מזה, שפועל שהקב"ה יחזור ויתן לבנ"י את כל שאר המצוות שנתבטלו בעת החורבן. ועפ"ז מובן שמה שיש כמה מישראל שנמצאים במעמד ומצב שאינם יכולים לקיים תומ"צ, אין זה ענין של עונש ח"ו, אלא אדרבה, זהו ענין של חסד [וכמשנת"ל במאמרים שלפנ"ז³⁴ שהתורה היא תורת חסד כו'], כיון שהכוונה בזה היא כדי לבטל הקטרוג על פ"ז המצוות שנשארו, ולגלות שקיומם אינו מצד מצות אנשים מלומדה, אלא מתוך רצון ותענוג, ועד שעיי"ז יתבטל כללות ענין החורבן כו', בבנין ביהמ"ק השלישי, שאז יוכלו בנ"י לקיים את כל המצוות בשלימותם.

ה) **אך** עדיין צריך להבין, דלכאורה, כדי לבטל את הקטרוג על פ"ז המצוות ע"י התגלות הרצון והתענוג שבקיום התומ"צ שמתבטא בהצער מהעדר האפשרות לקיים תומ"צ, הרי גם הצער של אחד מישראל (עליו אמרו רז"ל³⁵ כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה כו') מספיק לבטל

27) תקו"ז תיקון יו"ד (כה, ב). וראה תניא רעא. שערי תשובה לאדמו"ר האמצעי ח"א פל"ט.

28) פרשתנו יט, כא. 33) תהלים סג, ב.

29) פרש"י שם. 34) ד"ה באתי לגני פ"ה (לעיל ע' 23

30) מיכה ז, א. ואילך).

31) תהלים כב, ב. 35) ברכות ו, סע"ב. וראה פיה"מ להרמב"ם

32) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ט ע' בהקדמה (ד"ה אח"כ ראה להסתפק).

הקטרוג, ולפעול שישארו פ"ז המצוות שעל ידם יתקיים העולם, ולמה צריכים שיהיו כמה מישראל שפיוזן הקב"ה לבין האומות במעמד ומצב של מניעות ועיכובים כו'. אך הענין הוא, דהנה ידוע³⁶ שכללות ישראל שהם ששים ריבוא נשמות פרטיות הם כללות החיות של כללות העולם כי בשבילם נברא, וכל פרט מהם הוא כולל ושייך לו החיות של חלק אחד מששים רבוא מכללות העולם כו'³⁷.

אמנם עדיין צריך להבין לאידך גיסא, שהרי רואים שכתוצאה מהמעמד ומצב שאין מניחים לבנ"י לקיים תומ"צ, יש גם כאלו שנשתקעו לגמרי כו', עד שאין אצלם ענין של צער וצעקה כו'. אך הענין הוא, דהנה כתיב³⁸ יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו רשעים גו', היינו, שקודם ביאת המשיח צריך להתבטל הענין דתערובת טוב ורע, וכמשל צירוף הכסף, שכאשר הכסף אינו מנוקה ומבורר מכל סיג ופסולת, אזי גם הפסולת יש בו מעט כסף, אבל כשמתברר הכסף כ"כ עד שאין בו שום פסולת, כי אם כסף נקי מאד, אזי לא נשאר בפסולת שום כסף, ועד"ז בנמשל, שע"י הברור והצירוף ניכר שהוא רשע ויוצא מגדר כלל ישראל, ושוב אינו יכול לקלקל לישראל. אך ענין זה הוא רק באופן היוצא מן הכלל, אבל בדרך כלל הרי זה להיפך, שהמעמד ומצב שאין מניחים לבנ"י לקיים תומ"צ מעורר אצל בנ"י צער וצעקה כו', ועי"ז מתבטל הקטרוג כו', כנ"ל בארוכה.

(ו) **והנה** ע"פ האמור לעיל יש לבאר גם מארז"ל³⁹ שאמר אברהם לפני הקב"ה, רבש"ע, שמא ח"ו ישראל חוטאים לפניך כו', אמר לו, קחה לי עגלה משולשת וגו'⁴⁰ (כלומר, הקרבנות יכפרו עליהן⁴¹), אמר לפניו, תינח בזמן שביהמ"ק קיים, בזמן שאין ביהמ"ק קיים מה תהא עליהם, אמר לו, כבר תקנתי להם סדר קרבנות, כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן (וכמארז"ל⁴² כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה), ומוחל אני על כל עוונותיהם. ולכאורה, אם יש כח בלימוד התורה לכפר כאילו הקריב קרבן, למה לא יועיל לימוד התורה כקרבן גם בזמן שביהמ"ק קיים, ולמה הוצרך אז לקרבן דוקא. אך הענין הוא, שהחשיבות של לימוד התורה במקום קרבן הוא מפני

40) לך לך טו, ט.

41) פרש"י מגילה שם.

42) ראה מנחות קי, א. לקו"ש ח"ח ע'

413. וש"נ. חל"ב ע' 37. וש"נ.

36) תניא פל"ז (מח, א).

37) חסר המשך הביאור (וראה מאמרי

אדמו"ר האמצעי שם ע' ערב). — המו"ל.

38) דניאל יב, יו"ד.

39) מגילה לא, ב.

שמצטער על זה שאינו יכול להקריב הקרבן בפועל ממש, וכיון שהצער מורה על התענוג שהי' מתענג בהקרבת הקרבן, לכן נחשב הצער כמו התענוג, ומתלבש בלימוד התורה להיות גדפין לפרחא לעילא²⁷, ונחשב כאילו הקריב כו'. ויש להוסיף בדיוק הלשון כאילו הקריב, שהאות כ' (כאילו) מרמז לבחי' כתר, והיינו, שאף שהלימוד מצד עצמו הוא בבחי' חכמה, שהרי אורייתא מחכמה נפקת⁴³, הנה ע"י הצער בהלימוד (מפני שאינו יכול להקריב הקרבן בפועל ממש) שנחשב כמו תענוג, הרי זה עולה עד בחי' הכתר, שרש המצוות שהם רצונו ית'. אמנם, כל זה שייך רק כאשר אין אפשרות להקריב קרבן בפועל, שאז נחשב הצער כמו תענוג כו'. אבל בזמן שביהמ"ק הי' קיים, אזי הרצון והתענוג שבענין זה צריך להתבטא בהקרבת הקרבן בפועל ממש, ובודאי לא די בהלימוד עצמו, שהרי הלימוד צריך להיות על מנת לעשות, ואם אינו מקיים מה שלומד עליו אמר הכתוב⁴⁴ ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי גוי⁴⁵.

ז) וזהו וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר, שזהו העילוי שישנו בלימוד התורה דוקא, שבכל זמן הרי זה יכול להיות במדריגה נעלית עד כמו ששכינה מדברת מתוך גרונו (כנ"ל), משא"כ במצוות, הנה יש כאלו שנמצאים במעמד ומצב שיש להם מניעות ועיכובים על קיום המצוות, וכאמור לעיל, שהכוונה בזה היא כדי לבחון ולנסות את בני' ולגלות עד כמה קיום התומ"צ חשוב ויקר אצלם ונוגע בפנימיות נפשם, שלכן עומדים במס"נ לא רק על ג' העבירות הידועות, אלא גם על כל עניני תומ"צ, כולל גם הענין דהודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני הוי' אלקיך בחורב גוי⁴⁶, שמעמידים דורי דורות של בני' שחפצים ללמוד תורה ולקיים מצוות, ועי"ז פועלים שלא יהי' קטרוג על בני' כו', כנ"ל בארוכה. ויה"ר שבקרוב ממש יאמר לצרותיהם די⁴⁷, ויוציאם מן המיצר אל המרחב, ככל פרטי הענינים שבענין זה שנתבאר ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁸ בדברי רבינו הזקן⁴⁹.

48) ראה שיחת י"ט כסלו תרצ"ט (סה"ש תרצ"ט ע' 315).

49) חסר הסיום (המו"ק). — נזכר גם שהעולם כולו שקול, וע"י פעולה אחת מכריעים את כולו לכף זכות (ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד).

43) זח"ב סב, א. א. פה, א. א. קכא, א.

44) תהלים נ, טז.

45) ראה הל' ת"ת לאדמו"ר הזקן פ"ד ס"ג.

46) ואתחנן ד, ט"י.

47) ע"פ זח"ג רנא, ב. פרש"י מקץ מג,

יד.